

České internetové medicínské zdroje v Národní lékařské knihovně

Kateřina Štěchovská
Národní lékařská knihovna, Praha
stechovs@nlk.cz

INFORUM 2005: 11. konference o profesionálních informačních zdrojích
Praha, 24.-26.5.2005

Abstrakt

V současné době existuje na internetu velké množství medicínských informací, které jsou často jedinečné a aktuálnější než jejich tištěná verze. V České republice jsou medicínské zdroje shromažďovány formou strukturovaných seznamů (např. portál Helpnet). Zahraniční a české zdroje shromažďuje a hodnotí portál Citmed. V zahraničí existuje oborový portál BIOME, který zahrnuje medicínskou databázi OMNI.

V Národní lékařské knihovně probíhá od roku 2003 bibliografické zpracování volně dostupných českých medicínských internetových zdrojů. Získávání zdrojů probíhá formou excerptce z odborných článků, prostřednictvím doporučení odborníků či v rámci již zpracovávaných www stránek. Zdroje jsou hodnoceny ve spolupráci s týmem portálu Citmed (2. LF UK).

Medicínské zdroje jsou bibliograficky zpracovávány podle mezinárodně platných standardů (UNIMARC, AACR2, MDT, Konspekt). Pravidelně dochází k aktualizaci zdrojů, kdy se kontroluje platnost jejich url adres. V současné době je v databázi zahrnuto cca 850 záznamů zpracovaných elektronických informačních zdrojů.

1. Úvod

V současné době existuje na Internetu velké množství medicínských informací. Jedná se zejména o odborné články, prezentace, medicínské databáze, specializované portály a mnoho dalších. Často jsou informace publikované na internetu jedinečné a mnohdy i aktuálnější než jejich tištěná verze.

Uživatel běžně vyhledává odborné téma v knihách či časopisech v on-line katalogu knihovny a paralelně potom používá i prostředí Internetu. Bibliografické zpracování internetových zdrojů pro něj znamená zjednodušení celého procesu vyhledávání. Rešerše v katalogu jsou navíc přesnější a rychlejší.

V České republice jsou medicínské zdroje shromažďovány formou strukturovaných seznamů jako součást odborných portálů (např. Helpnet, Medicina.cz, Help). Zahraniční a české medicínské zdroje shromažďuje a zároveň hodnotí portál Citmed (Ústav lékařské informatiky, 2. lékařská fakulta Univerzity Karlovy, Praha).

V zahraničí existuje oborový portál BIOME, který zahrnuje mimo jiné i medicínskou databázi OMNI (Univerzitní knihovna Nottingham). Záznamy v databázi jsou tříděny podle titulu, který umožňuje hyperaktivní přístup na samotný zdroj.

2. Databáze medicínských zdrojů v Národní lékařské knihovně

Od začátku roku 2003 byla v NLK zahájena katalogizace českých (a výběrově slovenských) internetových stránek pro lékařství a zdravotnictví. Cílem shromažďování těchto internetových informačních zdrojů do katalogu NLK je budovat průběžně aktualizovanou kolekci kvalitních domácích zdrojů a propojit ji se záznamy o zdrojích na tradičních nosičích.

Zpracovávají se především fulltextové a výukové materiály monografické povahy vydané na českém popřípadě slovenském území.

Informace o existenci zdrojů probíhá prostřednictvím hlášení odborníků NLK, kteří excerpují články z odborného tisku pro národní lékařskou bibliografii Bibliographia Medica Čechoslovaca. Další možnosti čerpání jsou stránky lékařských fakult, kde jsou vystaveny učební materiály a odborné texty pro studenty. Zdroj může být také nalezen na již zpracovávaných (a tedy i z hlediska hodnověrnosti posouzených) webových stránkách. Berou se v úvahu i doporučení uživatelů NLK.

Při získání zdroje se jako první posuzuje funkčnost url adresy, relevance vůči oboru a aktuálnost materiálu. Důležitým hlediskem hodnocení zdrojů je jejich úplnost. Pokud není zpřístupněný materiál kompletní a ještě se na něm „pracuje“, nezpracovává se, ale uloží se do archivu a průběžně se kontroluje.

Naopak nejsou zahrnuty ty zdroje, které jejich autor nechce z nějakého důvodu veřejně zpřístupnit, zdroje s komerčním obsahem, návody k samoléčbě, stránky osobního charakteru a další. Zárukou kvality zpracovaných zdrojů jsou odborné konzultace se členy týmu portálu Citmed.

Pro typologii internetových zdrojů byly vybrány tyto základní typy:

- texty – převážně odborné články
- portály – tzn. brána k informacím, aplikacím a elektronickým službám
- databáze – elektronicky zpracované slovníky, encyklopedie, odborné seznamy, atlasy, adresáře
- učební texty – výukové materiály, skripta, testy, podklady k přednáškám

Typologie zdrojů byla navržena v souladu s typologií Národní knihovny ČR. Stanovení typu dokumentu hraje důležitou roli i při vyhledávání dokumentu v databázi.

Zdroje jsou zpracovávány podle mezinárodně platných standardů: AACR2, ISBD (ER), UNIMARC. Z věcného hlediska se u záznamů uvádí MDT a Konspekt. Navíc jsou záznamům přiřazovány obory NLK, které jsou hrubším členěním české verze amerického oborového tezauru MeSH (Medical Subject Headings).

3. Prezentace medicínských zdrojů na stránkách NLK

Z důvodu integrace bibliografických záznamů on-line internetových zdrojů s ostatními záznamy o informačních zdrojích, které jsou v katalozích NLK přístupné, se nevytváří samostatná databáze, ale záznamy se ukládají do Katalogu knih, časopisů, grantových zpráv, elektronických médií a internetových zdrojů (báze NML).

Obr. č. 1 – Ukázka vyhledaného bibliografického záznamu plnotextového zdroje v on-line katalogu NLK

Katalog knih, časopisů, CD ROM ve fondu NLK + záznamy internetových zdrojů (báze NML) - Zobrazení více údajů ze záznamů

Klepnutím na tlačítko máte možnost otevřít příslušný slovník např. názvů. Klepnutím na podtržené slovo můžete získat např. další díla příslušného autora, další díla z příslušného oboru atd.

Klepnutím na ikony exempláře nebo čísla je možné si dále knihy objednat, v případě, že se uvedené ikony níže nezobrazí, je materiál nedostupný.

poslat si e-mailem

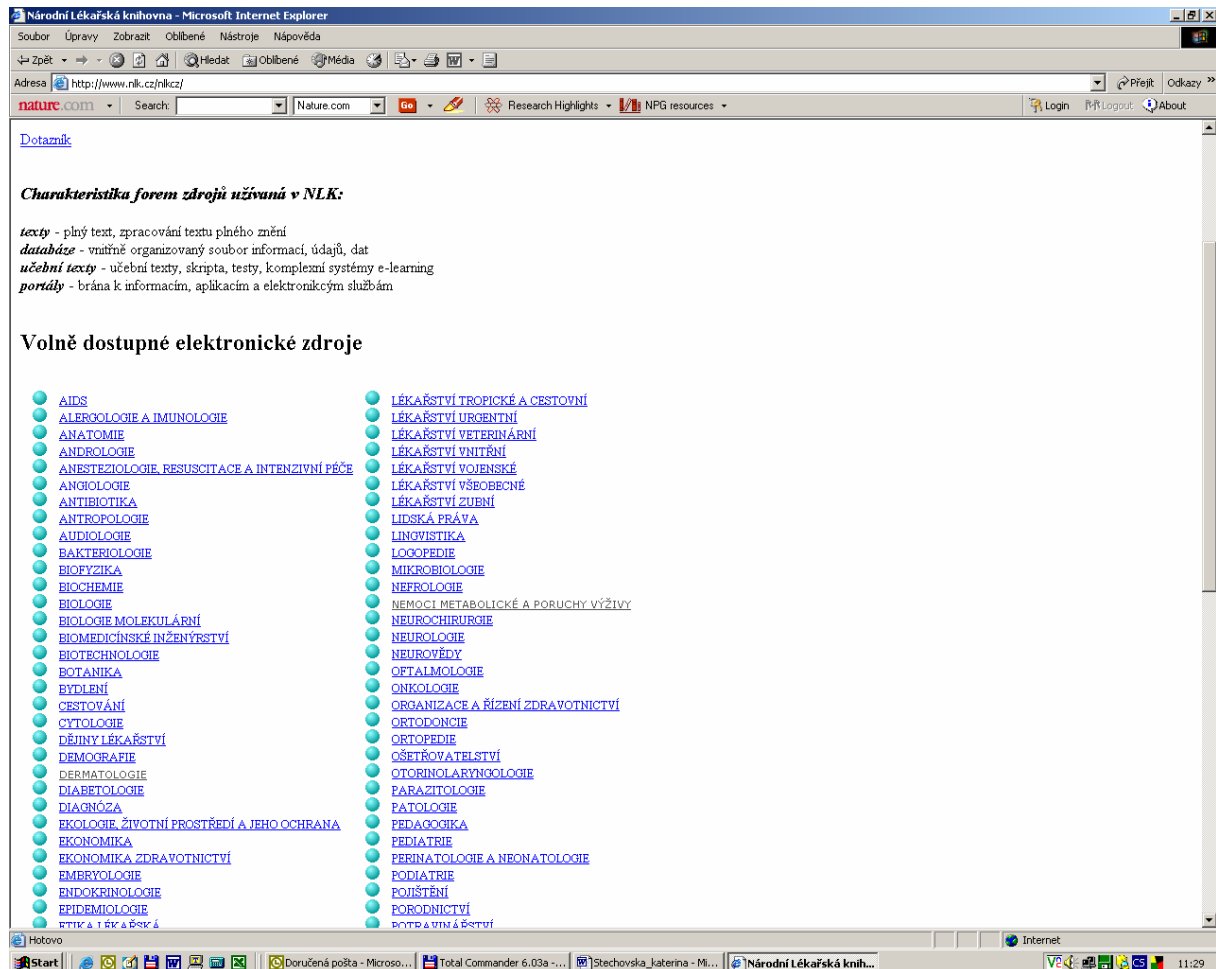
	Název	Helpnet.cz : informační portál pro osoby se specifickými potřebami
	Autor	Winter , Jaroslav
	Korpor_aut	BMI sdružení
	Vydal	Praha : BMI sdružení , c2002-2003.
	Rozsah	online
	Obory	zdravotně postižení
	Publ. typ	portály
	Publ. typ	populární práce
☐	Jazyk	cze
☐	Poznámka	Popsáno podle verze stránky z 29.10.2003
☐	Pozn.náz.	Název převzat z titulní obrazovky
☐	Poznámka	volný zdroj
☐	Poznámka	interaktivní zdroj
☐	Poznámka	Způsob přístupu: World Wide Web
	On-line	www.helpnet.cz
☐	Anotace	Zrakové, sluchové, tělesné postižení. Vnitřní nemoci. Mentální postižení. Duševní nemoci. Pro rodiče dětí se ZP. Bez bariér. Domácí péče. Poradenství. Vzdělávání. Zaměstnání. Pomůcky. Adresáře. Dokumenty. Sport. Legislativa.
☐	SYSNO	0144762

(Na obrázku je vyznačen odkaz na primární zdroj.)

Dalším výstupem je soupis zdrojů na webových stránkách NLK v sekci „Elektronické zdroje“ – podsekce „České internetové informační zdroje pro lékařství a zdravotnictví“ (<http://www.nlk.cz/nlkcz/infozdroj/infozdroj.php>). Seznam je vytvářen v redakčním systému souběžně s ukládáním záznamů elektronických zdrojů do báze NLK. Je členěn podle oborů NLK a následně podle formy dokumentu: texty, portál, databáze, učební texty. Záznamy jsou řazeny abecedně a obsahují název, podnázev, popřípadě název části a autora www prezentace (ať už personálního či korporativního). Název je hyperaktivní a umožňuje propojení na primární elektronický zdroj. Obsah dokumentu je patrný z informativní tabulky, která se objeví při „njetí“ myši na název dokumentu.

Seznam je důležitým vodítkem při vyhledávání informací zaměřených na konkrétní medicínskou problematiku. Tyto zdroje jsou též využívány při zodpovídání dotazů laické veřejnosti.

Obr. č. 2 - Titulní stránka seznamu s oborovým rejstříkem

(Po prokliknutí názvu oboru se uživatel dostane k záznamům elektronických zdrojů, které se svou tématikou dotýkají daného oboru.)

Obr. č. 3 – Ukázka zpracovaného záznamu internetového zdroje v seznamu „České internetové informační zdroje pro lékařství a zdravotnictví“

HISTOLOGIE

texty	učební texty
Morfogeneze Špaček, Martin, Univerzita Karlova, Lékařská fakulta, 3.	Dýchací systém Univerzita Karlova, Lékařská fakulta, 3.
Vývoj končetin Špaček, Martin	Endokrinní systém Histologie a embryologie : kurz endokrinní systém. Jelínek, Štěpán
	Epitelová tkáň Jelínek, Štěpán
	Histologie embryologie Jelínek, Richard
	Histologie zubu Kočová, Jitka, Univerzita Karlova, Lékařská fakulta v Plzni, Ústav histologie a embryologie
	Chrupavka a kost Poslední praktická cvičení v 1. semestru z histologie. Jelínek, Štěpán
	Imunní systém Histologie a embryologie. Jelínek, Štěpán
	Krev a krevetvorba Modul I/B. Jelínek, Štěpán, Univerzita Karlova, Lékařská fakulta, 3.
	Kůže a mléčná žláza Jelínek, Štěpán
	Mužský pohlavní systém Histologie a embryologie. Špaček, Martin, Univerzita Karlova, Lékařská fakulta, 3.
	Nervová tkáň Histologie a embryologie. Špaček, Martin, Univerzita Karlova, Lékařská fakulta, 3.
	Nervový systém Histologie a embryologie. Špaček, Martin, Univerzita Karlova, Lékařská fakulta, 3.
	Oběhový systém Histologie. Špaček, Martin
	Ostatní smysly Morfologie a embryologie. Kachlík, David, Univerzita Karlova, Lékařská fakulta, 3.
	Pojivová tkáň Jelínek, Štěpán
	Princip a příklady využití demonstrováné varianty in situ hybridizace Příručka pro studenty Krížková, Věra, Univerzita Karlova, Lékařská fakulta v Plzni, Ústav histologie a embryologie
	Principy a příklady imunohistochemie Příručka pro studenty. Beranová, Milena, Tonar, Zbyněk, Univerzita Karlova, Lékařská fakulta v Plzni, Ústav histologie a embryologie
	Přídavné embryonální orgány Histologie a embryologie. Jelínek, Štěpán
	Přídavné embryonální orgány Histologie a embryologie. Špaček, Martin, Univerzita Karlova, Lékařská fakulta, 3.
	Smyslové orgány Histologie a embryologie. Špaček, Martin, Univerzita Karlova, Lékařská fakulta, 3.
	Statoakustický aparát Morfologie a embryologie. Univerzita

Vzhledem k dynamické povaze zdrojů, kdy často dochází ke změnám url adres v průběhu existence zdrojů, či k nedostupnosti dokumentu (např. z důvodu přetížení serveru), je autentičnost zdrojů pravidelně kontrolována pomocí programu na kontrolu platnosti url adres. Pokud program nahlásí u některého odkazu chybu, prověří se skutečný stav www prezentace a podle toho se odkaz ze seznamu odstraní či url adresa upraví.

5. Závěr

V současné době obsahuje databáze téměř 900 záznamů. Databáze je využívána pro studijní a vědecké účely a pro zodpovídání dotazů odborných i laických. Lze zde nalézt doporučení pro léčbu či kontakty na odbornou pomoc. Z reakcí uživatelů lze soudit, že spíše využívají seznam elektronických zdrojů, který se zdá být přehlednější.

K obtížnějším krokům při získávání elektronických zdrojů z oblasti medicíny v NLK patří jejich hodnocení po stránce hodnověrnosti a kvality. Proto právě z důvodu shromažďování obsahově co možná nejkvalitnějších materiálů z této oblasti je nutnost získat stálý tým spolupracovníků z řad publikujících autorů, kteří by svým upozorněním na nově vzniklý materiál pomohli urychlit akvizici těchto zdrojů.